

Ur *Internationalen* 25/2011 (2 september)

Gilbert Achcar

Folkligt uppror och imperialismens planer

Gilbert Achcar intervjuas av Tom Mills från den brittiska webbsidan New Left Project. Intervjun, som genomfördes den 25 augusti, är förkortad och hela artikeln på engelska ("Popular rebellion & imperialist designs") kan läsas bland annat på <http://www.internationalviewpoint.org>

Tom Mills frågar först om Natos ingripande för att stoppa en massaker i Benghazi, och Gilbert Achcar menar att det inte var någon tvekan om att en massaker skulle ha genomförts och att befolkningen hälsade FN-resolutionen med glädje. När denna fara var över blev det däremot nödvändigt att motsätta sig fortsatta bombningar som gick utöver det ursprungliga uppdraget.

En massaker i Benghazi skulle ha betytt att västmakterna införde ett oljeembargo mot Libyen, säger Achcar, och då föredrog man att ingripa.

Tom Mills: Du menade att det ursprungliga motivet i grunden handlade om att hålla oljeflödet uppe. Men när operationen väl var igång, vad är nu syftet med Natos operationer, och hur stort inflytande kommer Frankrike, Storbritannien och USA troligen att få över hur det framtida Libyen ser ut?

Gilbert Achcar: Jag sa inte att det handlade om att hålla oljeflödet uppe. Jag formulerade saken endast negativt. De ville undvika att konfronteras med tvånget att lägga oljesanktioner mot Libyen, så som de nu har gjort mot Syrien. Om det hade låtit Khadaffi genomföra massakern (i Benghazi) hade han givetvis med största nöje fortsatt att sälja olja till dem. Han slöt oljeavtal med alla västländer, särskilt Italien, men också med Tyskland, Storbritannien, Spanien, etcetera. Vi talar alltså inte om en situation med en antivästlig regim.

Västs sanktioner mot Khadaffi drogs tillbaka 2004, sedan han hade presenterat George Bush och Tony Blair med att vara så imponerad av dem att han bestämde sig för att göra sig av med sina massförstörelsevapen. Detta var de mycket nöjda med eftersom de ansåg att de därigenom fick lite trovärdighet över sin förevändning med massförstörelsevapen inför invasionen av Irak, vid en tid då de uppenbarligen misslyckats med att lägga fram några bevis för sådana i Irak.

Sedan dess har Khadaffi fått besök i sitt tält av de flesta västledare, liksom av hökar och nykonservativa som Richard Perle, Bernard Lewis, Francis Fukuyama, tredjevägenteorikern Anthony Giddens, och så vidare. Alla kom på besök och blev rikligt belönade för detta. Åren före 2011 fanns det alltså definitivt inga skäl för väst att önska någon regimförändring i Libyen.

När den arabiska resningen startade och de tunisiska och egyptiska massorna hade nått framgång i att störta sina västvänliga diktatorer, kände sig västmakterna tvungna att låtsas att de stod på massornas sida för demokrati.

När protesterna började i Tunisien stödde den franska regeringen Zine El Abidine Ben Ali, ett faktum som blev ytterst pinsamt för inrikespolitiken. Nicolas Sarkozy behövde distansera sig från denna skamliga inställning. Han försökte alltså bjuda över alla andra i stöd för den libyska revolutionen, och det var desto lättare för honom eftersom Frankrike inte hörde till de länder som hade privilegierade kontakter med Khadaffis Libyen.

Washington intog en försiktig attityd när den "arabiska våren" startade, och insåg därefter att man behövde ställa upp till stöd för demokratin. Så gjorde man i Egypten, trots att dess diktator var en av Washingtons närmaste allierade. Khadaffi var absolut inte kärare för Washington, London och västledare i allmänhet - förutom Italiens Berlusconi än Mubarak.

Så när Khadaffi satte full fart med repression och mord på dem han kallade råttor och insekter, kunde västledarna inte blunda för detta, särskilt inte när de ställdes inför direkta rop på hjälp och intervention från folket i Benghazi, som också ställde arabregimerna inför samma krav, vilket ledde till att Arabförbundet uppmanade till flygförbudszone innan FN-resolutionen antogs.

En situation byggdes upp där det blev absolut nödvändigt för västmakterna att intervensera, av alla de skäl jag beskrivit — oljan är givetvis en central fråga för dem. Men så snart de startade sin intervention och Khadaffi visade sig vara envisare och hans regim mer uthållig än förväntat, behövde de fortsätta med bombanfallen tills regimen föll eller gav sig. Annars skulle de förlora ansiktet, förlora i trovärdighet som de gillar att uttrycka sig. Deras enda syfte då var att styra in kriget på en väg som skulle leda till det bästa scenariot i deras ögon.

Vad är detta bästa scenario? Med tanke på Khadaffis envetenhet behövde de få bort honom från scenen. Men framför allt ville de ha en stabil regering i Libyen, som kunde fortsätta att sköta affärerna med företag och regeringar i väst som vanligt. Och det är därför Natos främsta syfte har varit att se till att det de kallar "exemplet Irak" inte upprepas.

De syftar på det som i västs huvudstäder betraktas som det ödesdigra misstaget Bush-administrationen gjorde när den invaderade Irak: att montera ner Baath-staten. Alla Baath-statens väsentliga strukturer, armén, den repressiva apparaten, det härskande partiet, allt detta upplöstes. När okkupationen av Irak övergick i katastrof för USA och Storbritannien drog de slutsatsen att vad de måste göra i Libyen var att säkra en övergång som behöll huvuddelen av regimens institutioner på plats.

Det är huvudorsaken till att de har fört denna lågintensiva kampanj, vägrat att leverera vapen till de upproriska och fört intensiva förhandlingar med Khadaffiregimen. Uppgifter om direkta och indirekta förhandlingar mellan västregeringar och personer nära Khadaffi, som sonen Saif al-Islam, har regelbundet läckt till världspressen. De ville ha ett avtal med regimens män och sedan utöva påtryckningar på upprorets ledare för att få dem att acceptera det. Kontakter förekom också mellan NTC, övergångsrådet, och Khadaffiregimen under påtryckningar från Nato, men alla dessa förhandlingar ledde ingenstans.

Det huvudsakliga hindret var Khadaffi själv. Det var inte möjligt att få upproret att acceptera att han satt kvar som nominell och officiell libysk statschef och han vägrade att lämna ifrån sig makten. Nato fortsatte ändå med sin kombination av bomber och förhandlingar och hoppades att så fort den militära situationen vände skulle Khadaffis närmaste män inse att det började bli farligt för dem, köra över Khadaffi och ingå avtal med Nato, som sedan skulle tvinga på upproret detta avtal.

Natos grundläggande tanke var att stödja ett avtal mellan ledande grupper inom Khadaffiregimen och upproret, med Nato som överdomare i situationen. London spelade en nyckelroll i att dra upp denna plan. En ledare i *Financial Times* skrev bara några dagar före Tripolis befrielse att rebellerna inte borde anfälla staden. Förevändningen var att detta skulle innebära ett blodbad och att det vore bättre att de bara utövade påtryckningar på regimen för att få bort Khadaffi. *The Economist* hade tidigare sagt samma sak. Dessa båda är den brittiska härskande klassens viktigaste språkrör.

Detta är vad Nato hade i tankarna. För ögonblicket ser det ut som om detta scenario är dömt att misslyckas på grund av det oväntade sammanbrottet för regimens strukturer i Tripoli. Det

ser ut som om det bara var önsketänkande från Natos sida att tro att de kunde upprätthålla de grundläggande repressiva strukturer som under decennier har byggts upp som den härskande familjens privata affärer och privata milis. Detta kan inte fungera i en situation där befolkningen är beväpnad, och där majoriteten av de väpnade rebellerna är civila som enbart för detta tillfälle gått ut i strid. Detta är en genuin folklig revolution, en äkta folkresning. Många av rebellerna skulle knappast acceptera att Khadaffiregimens strukturer fick vara kvar.

Tom Mills: Somliga har antytt att rebellerna själva har blivit kapade av Nato, men vad du säger är att den verkliga planen var att bibehålla regimen och använda upproret för att pressa Khadaffi att avgå. Menar du alltså att Nato misslyckades i detta avseende, och hur passar rebellerna in i denna bild? Man har påpekat att det finns före detta ledare från regimen i eldningen för upproret.

Gilbert Achcar: Naturligtvis finns det tidigare regimmedlemmar bland dem som leder upproret. Vad förväntar du dig efter 40 år av totalitär regim? Är du förvånad över att det finns folk som upprätthöll positioner inom staten, inom regimen, som inte hade mycket annat val för att klara sig i ett land där staten är allestädes närvarande, men som ogillar diktaturen och diktatorns galenskap? Vi vet genom intervjuer med nära medarbetare till Khadaffi att många avskydde hans farsartade beteende. Vem som helst med ett minimum av intelligens skulle ta avstånd från den mannen. Det är därför så många lämnade regimens led och gick till oppositionen så snart rörelsen startade, förutom ledarens okritiska beundrare och folk som drog nytta av hans frikostighet.

Om detta skulle vara ett skäl att inta en negativ inställning till resningen i Libyen, vad ska man då säga om Egypten? Där ansågs armén stöda protesterna i den meningen att den vägrade att undertrycka dem, och slutligen övergav Mubarak. Och vad har vi nu i Egypten? I grunden samma regim som fortsätter att fungera. Men det betyder inte att det som hände i Egypten inte var viktigt. Det var en mycket viktig resning, men den revolutionära processen pågår fortfarande och politiska strider rasar. På samma sätt kommer Khadaffis fall i Libyen inte att betyda slutet på historien. Kampen kommer att fortsätta — förhoppningsvis med politiska och inte militära metoder. En av de viktigaste frågorna kommer givetvis att vara hur den nya staten ska se ut och i vilken grad det sker ett radikalt brott med de tidigare institutionerna.

Inom NTC:s kretsar finns några förkämpar för nyliberala reformer, fler inom verkställande utskottet, det vill säga regeringen, än inom själva TNC. Bland dem som kom tillbaka från exilen finns CIA-mannen Khalida Haftar. Sådana människor finns det där. Men så vitt vi vet spelar de en mycket liten roll i upproret, och många rebeller ogillar dem starkt och fryser ut dem. När NTC uttrycker stark tacksamhet mot Nato vet vi från många rapporter att det inte finns någon verklig tacksamhet bland rebellerna, snarare en känsla av frustration inför det sätt Nato har hanterat situationen på.

Många libyer tror att de på något sätt har hyrt Natos tjänster, precis som Khadaffi hyrde legosoldater. De bad om hjälp och fick den från västmakterna som nu ser fram mot att belönas för detta, och de försäkrar dem att detta ska ske. De kan säga: "Vi kommer att fortsätta att ingå avtal med dem, som Khadaffiregimen i alla fall gjorde." Och tror att detta är en illusion. Men uppfattningen att Nato kan kontrollera situationen på avstånd och utan fotfolk på plats är också en illusion. Många inom Natokretsar är medvetna om detta, och har gjort upp planer på att sända in marktrupper.

Men av ett antal skäl, politiska, ekonomiska och militära, kommer det att bli svårt för Nato att skicka in västrupper. Huvudskälet är att rebellerna inte vill ha utländska trupper på libysk mark, och den inställningen har de haft från dag ett då de begärde hjälp. De sa: "Vi vill ha en flygförbudszon men inga marktrupper." Poängen är att utan marktrupper kommer Nato inte att ha någon kraft bakom orden när Khadaffi väl är ute ur bilden. Det beror på att dess

nuvarande inflytande mest hänger på att Nato spelar en välberäknad och oundgänglig roll för upproret i dess kamp mot Khadaffis styrkor. När den fasen är över kommer inflytandet att minska, och det är därför Nato lägger upp scenarier för markintervention under täckmantel av FN-styrkor från arabiska och kanske några afrikanska stater som står nära västmakterna, samt Natomedlemmen Turkiet. Turkiet står idag i förgrunden för Natos libyska operation och ser fram mot att spela en viktig roll i landet samt uppnå väsentliga ekonomiska fördelar.

Men även om vi antar att NTC skulle acceptera ett sådant scenario med utländska trupper (mycket osannolikt för närvarande, såvida inte förhållandena övergår i kaos) skulle de få svårt att sälja idén till upproret, till massorna av folk som kämpade för frihet och självbestämmande. I denna situation är det ett stort gap mellan Natos planer och vad vi kommer att se i verkligheten. Det är inte första gången vi ser en sådan skillnad mellan imperialisternas planer och verkligheten. Tänk på Afghanistan, tänk på Irak. Också i Libyen kommer planerna att skilja sig från verkligheten, särskilt med tanke på frånvaron av västtrupper och närvaron av en genuin folklig resning.

Översättning från engelska: Gunvor Karlström

Publicerad 26 augusti på www.newleftproject.org/